

Speelruimte voor de veranderkracht van jongeren

Author(s)

Abdallah, Sebastian; Volman, Monique

Publication date

2023

Document Version

Author accepted manuscript (AAM)

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Abdallah, S., & Volman, M. (2023). Speelruimte voor de veranderkracht van jongeren. *Pedagogiek in Praktijk*, 29(133), 46-50.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

SPEELRUIMTE VOOR DE VERANDERKRACHT VAN JONGEREN

School, hulpverlening en jongerenwerk helpen jongeren om doelen na te streven die bijdragen aan hun functioneren in de samenleving. Maar soms vinden belemmeringen in de ontwikkeling van jongeren juist hun oorsprong in diezelfde samenleving. Hoe kun je met en voor jongeren ruimte en mogelijkheden creëren om ook hun omgeving en de samenleving positief te veranderen? Onderzoek bij Studio 52nd, Studiezalen, en het jongerenwerk van Swazoom op de Open Schoolgemeenschap Bijlmer laat hiervan mooie voorbeelden zien.

Scholen, jeugdhulpverlening en jongerenwerk hebben de taak bij te dragen aan de *agency* van jongeren: het vermogen, het zelfvertrouwen en de mogelijkheden om te handelen op een manier die bijdraagt aan je eigen doelen. Soms wordt de *agency* van jongeren echter belemmerd door de omstandigheden waarin ze opgroeien of door een mismatch met wat de samenleving van hen verwacht. Het is dan logisch om met jongeren daarover na te denken en te proberen daarin iets te verbeteren. Dat voegt aan *agency* een dimensie toe. Jongeren die aan ons onderzoek meewerkten, noemden dat ‘veranderkracht’. In dit artikel beschrijven we hoe drie organisaties – Studio 52nd, Studiezalen, en het jongerenwerk op school van Swazoom – jongeren ondersteunen om zowel te werken aan hun eigen doelen als aan verandering in hun omgeving en de samenleving. Studio 52nd maakt met jongeren theater over maatschappelijke kwesties. Studiezalen doet onder andere huiswerkbegeleiding en lifecoaching van tieners. Het jongerenwerk van Swazoom organiseert op school extracurriculaire activiteiten gericht op ontmoeting, ontwikkeling en ondersteuning. We observeerden activiteiten, hielden interviews met professionals en soms met ouders, en bij elke organisatie onderzocht een groep jongeren de ‘werkzame elementen’ van de organisatie bij het ‘werken aan jezelf en aan de wereld’.

Agency arrangeren

Dat resulteerde in de volgende figuur.

Hoe arrangeren de betrokken organisaties agency?

Aansluiten, uitnodigen, uitdagen en agenderen zijn de vier belangrijkste manieren waarop professionals in deze organisaties ruimte creëren voor agency van jongeren. *Aansluiten* gebeurt door naar jongeren te luisteren en aandacht te hebben voor waar ze zijn in hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Jongeren *uitnodigen* behelst aandacht voor groepssamenhang en sfeer. Dat maakt het mogelijk om jongeren *uit te dagen* de leiding te nemen, en om (samen) te *agenderen*; het verbeteren van publieke kwesties. Daar zijn competentieontwikkeling, (gezamenlijk) kritisch bewustzijn en creatieve verbeelding voor nodig. We bespreken hoe de drie organisaties dat elk op eigen manieren invullen.

Studio 52nd

Bij Studio 52nd onderzochten we de voorbereiding en uitvoering van *Good Game*, een voorstelling over gamende jongeren en hun (bezorgde) ouders. We waren ook bij uitvoeringen en educatieve nabesprekingen van de voorstelling *Fok me hokje* over genderidentiteit en seksuele oriëntatie. Het team kiest een thema op basis van alertheid op trends in de samenleving en gesprekken met jongeren, en werkt een eerste concept uit. Via het eigen netwerk en scholen werven ze geïnteresseerde jongeren. Ze organiseren bijeenkomsten en uiteindelijk ‘maakweekenden’, waarin jongeren als ervaringsdeskundigen met coaches en professionele acteurs samenwerken aan een script en de productie van een toneelstuk. De jongeren zijn de theatermakers, professionele acteurs de uitvoerders. Het geeft de jongeren een *boost* dat hun werk met zulke kwaliteit aan een publiek getoond wordt. Vaak vindt vooraf en achteraf een openbaar interview plaats met een of meer makers. Dit geeft makers letterlijk een podium, publieke erkenning en een gevoel van gehoord te worden. In de ‘maaksessies’ zorgt Studio 52nd voor een fijne omgeving: een aantrekkelijke ruimte, experts en inspirerende rolmodellen (zoals bekende gamers), en sociale veiligheid door sfeer en bejegening. Omdat ze goed onderzoek doen bij beoogde deelnemers is de setting zowel aansluitend als uitnodigend. Zo ontstaat een gezamenlijke *tussenruimte*: een omgeving die zorgt voor een onderbreking van en tegenwicht tegen andere werelden van tieners en jongeren, zoals thuis, school, straat, en tot op zekere hoogte de online wereld. Iedere scriptschrijver krijgt een coach. Hardop nadenkend en met creatieve oefeningen komen ze tot teksten. Zo worden jongeren *spelend* uitgenodigd om hun verhaal te doen over hun beleving en belangen rondom de kwestie. Gamers praten over hoe mooi games kunnen zijn, over de teleurstelling van nieuwe games die niet aan de verwachtingen voldoen, en over mensen die online *scams* plegen om aan geld te komen om attributen te kopen en te vorderen in het spel. Het gesprek kan diep gaan. Een deelnemer zegt: ‘Ik ben er nog’; zonder de online steun van medegamers was dat misschien anders geweest. Ze praten over gender in gaming; vrouwen als lustobjecten, de strijd van jonge vrouwen als ‘echte’ gamers en de jonge mannen die hen steunen. Al deze kwesties kregen openlijk dan wel subtiel een plek in het toneelstuk. Stem, inbreng en invloed van jongeren vergroten (‘leiding nemen’) zijn expliciet de functie van dit proces. Doel is dat leeftijdgenoten en betrokken volwassenen anders gaan kijken, en hopelijk beter aansluiten bij wat jongeren nodig hebben. Studio 52nd stelt met de jonge theatermakers kwesties aan de orde en belicht ze op manieren die doorgaans minder aandacht krijgen. Op het podium delen ze nieuwe beelden over het vraagstuk met de buitenwereld als uitgangspunt voor gesprek, met veel ruimte voor minder gehoorde en zelfs onderdrukte groepen. Agenderen is hier expliciet en prominent aan de orde.

Studiezalen

Studiezalen richt zich op de versterking van individuen, met betrekking tot schoolprestaties maar ook in algemenere vorming. Het begon met huiswerkbegeleiding, breidde uit met lifecoaching, en groeide uit tot een community-georiënteerde beweging. Persoonlijke aandacht is daarbij heel belangrijk. Er is een sterk bewustzijn van het belang van de context waarin kinderen en tieners opgroeien. Dat betreft hun sociale relaties, maar ook fysieke mogelijkheden en beperkingen zoals de beschikking over laptops, internet en zelfs voeding en slaap. Studiezalen is voor deelnemers een *landingsplek* waar ze tot rust en focus kunnen komen. Wekelijks hebben deelnemers meerdere uren een studieruimte tot hun beschikking met meerdere begeleiders die zich zowel sociaal als inhoudelijk op de schoolvakken betrokken opstellen. Een deelnemer: ‘Het is een soort tweede thuis, ze helpen om op tijd te gaan leren, ze hebben mij geholpen door te vragen wat ik wil worden. Ze praten ook met je over hoe je week is gegaan.’

Indirect ontdekken en ervaren ze nog meer. Studiezalen is namelijk ook een *lanceringsplek* waar verschillende groepen initiatieven nemen voor de verbetering van omstandigheden van bewoners en voor de reputatie van de buurt (publieke kwesties verbeteren). Zo vraagt een groep moeders aandacht voor positieve mogelijkheden voor hun kinderen, die ze zien opgroeien met verschillende verleidingen en risico's. Sommigen gaan het verkeerde pad op of worstelen met mentale problemen, waarbij ze geen of onvoldoende ondersteuning krijgen. Ook de groeiende armoede krijgt aandacht. Bewoners, bedrijven en organisaties spannen zich in voor een gratis supermarkt waar mensen met weinig middelen kunnen winkelen. Dit heeft een symbolisch en sociaal effect: bewoners zetten zich uit solidariteit voor elkaar in. Ze laten een positief beeld zien van een buurt die in de media vaak negatief wordt weggezet. Jongeren en jongvolwassenen die jaren geleden deelnemer waren bij Studiezalen vertellen dat het hun goed gedaan heeft om in zo'n bruisende omgeving op te groeien. Ze zagen volwassenen opstaan voor hun buurt, elkaar helpen en positieve initiatieven nemen. Veel van de oud-deelnemers worden – deels geïnspireerd door die volwassenen – zelf later vrijwilliger en voelen zich deel van een sociale beweging die verschil maakt voor kinderen in moeilijke omstandigheden. Via een langer traject zien we zo deelnemers zich ontpoppen tot leiders in hun gemeenschap.

Swazoom bij Open Schoolgemeenschap Bijlmer

In het jongerenwerk op school van Swazoom bij de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) vinden leerlingen eveneens een *landingsplek*: een onderbreking van de eisen van het onderwijs, een ‘prestatievrije’ ruimte. Jongeren kunnen ‘gewoon’ langskomen en meedoen aan activiteiten, of even hangen en kletsen (‘fijne omgeving’). Dat biedt mogelijkheden om ze te stimuleren na te denken over hun eigen veranderkracht en hoe zij ‘makers’ van hun omgeving kunnen zijn, in plaats van slechts te functioneren binnen de bestaande kaders (‘agenderen’). Als onderdeel van een jongerenonderzoeksteam bespraken ze hun kritiek op de kantine, de kwaliteit van naschoolse programma's en het contact met docenten. Ze organiseerden hierover een bijeenkomst met de schoolleiding. Met ondersteuning van de jongerenwerker lukte het de deelnemers om het niet bij alledaags klagen te laten, maar zich constructief in te spannen voor verandering. Dat geeft niet altijd onmiddellijke resultaten. Een gecontracteerde cateraar kun je niet zomaar wegsturen en achter schoolregels zit meestal een onderbouwd beleid. Toch geven deze activiteiten de deelnemers inzicht in hoe hun werkelijkheid in elkaar zit en openen ze de ogen voor mogelijkheden tot invloed daarop.

Deze arrangementen bevatten dus *landingsplekken*, *tussenruimtes* en *lanceringsplekken*. Jongeren gaan met hersteld zelfvertrouwen, in verbinding met elkaar en met steeds meer toerusting uitdagingen in hun leven aan. Daarbij leren ze ook voorbij eigen belangen te kijken en bij te dragen aan een ‘groter goed’. Dit is wat het behelst om speelruimte voor veranderkracht te arrangeren.

Wat vraagt agency arrangeren?

De werkzaamheid van arrangerend werken zit in duur, stabiliteit en het vervlochten raken van een arrangement met beleving, behoeften en belangen van deelnemers. Het kost tijd (*duur*) om met deelnemers te groeien in gelijkwaardigheid, en voor begeleiders om zich te ontdoen van het idee dat volwassenen het altijd beter weten. *Stabiliteit* zorgt ervoor dat een initiatief een reputatie opbouwt waardoor jongeren (en ouders) weten waar ze terechtkunnen en wat ze mogen verwachten. Bestendigheid van begeleiders is een belangrijke behoefte van jongeren (‘we willen vaste begeleiders die niet steeds weggaan’). Dit staat in schril contrast met het personeelsverloop in de sociale sector en het onderwijs.

Agency arrangeren vraagt ook wat van de professionals die met jongeren werken. Jongeren de leiding geven betekent niet dat volwassenen niets doen, vooral niet als ze werken met jongeren die niet gewend zijn serieus genomen te worden of verantwoordelijkheid te krijgen. Begeleiders krijgen dan vaak te maken met beelden die jongeren geïnternaliseerd hebben: ‘Dit kunnen wij niet. Dit is veel te moeilijk.’ Ze moeten dan zoeken naar kleine succesjes waardoor die obstakels langzaam afbrokkelen en het zelfbeeld langzaam wordt opgekrikt. Agenderen doen begeleiders meestal niet direct en expliciet. Deelnemers kunnen eerst onbevangen uiten wat hen dwarszit, of juist een ideaal of verlangen uitspreken, en als actie dan besluiten een leuke activiteit te organiseren zoals een sportdag. Begeleiders kunnen gaandeweg de betekenis van zo’n initiatief verrijken: ‘Wat denk je dat zo’n sportdag doet voor deelnemers? Wat hoop je ermee te bereiken?’

Jongeren merken bij begeleiders die werken vanuit de logica van agency arrangeren iets anders dan ze doorgaans gewend zijn. Terwijl onrust, afleiding en haast nogal eens de boventoon voeren in relaties tussen jongeren en begeleidende volwassenen, tonen de begeleiders rust, aandacht en tijd. ‘Hij is die ene man die zich gedraagt als een leerling maar dingen regelt als een volwassene’, zegt een OSB-leerling over een jongerenwerker.

Werken aan jezelf en aan de wereld

De onderzochte organisaties laten zien dat jezelf ontwikkelen, je weg vinden in de samenleving en de wereld verbeteren goed samen kunnen gaan. Door aan jezelf te werken, kan de wereld beter worden. Door aan de wereld te werken, ontwikkel je kennis, vaardigheden, visie en een levenshouding. Door het samen te doen, gebeurt er van alles met jezelf, anderen en de omgeving. Activiteiten die horen bij werken aan jezelf (zoals werken aan sociaal-emotionele ontwikkeling en competentieontwikkeling), en werken aan groepssamenhang en sfeer zijn voor veel professionals in jongerenwerk, hulpverlening en onderwijs vanzelfsprekender dan de activiteiten die horen bij werken aan de wereld. Creatieve verbeelding krijgt wel aandacht in programma’s in de culturele sector en in sommige lesprogramma’s, maar weinig in de zin van: je voorstellen dat een andere, meer rechtvaardige samenleving mogelijk is. Dat jongeren de leiding krijgen – meedenken en meebeslissen – is voor beroepskrachten al helemaal niet gebruikelijk. Werken aan verbetering

bij publieke kwesties tot slot voelt al gauw als ‘te groot’. Maar agenderend werken hoeft niet groots te zijn of de hele maatschappij te veranderen. Het begint bij: stel je als begeleider niet alleen het eigen aandeel van jongeren aan de orde maar ook de context waarin dat plaatsvindt? Moeten leerlingen zich vooral gedragen, of zijn schoolregels, bejegening van leraren, en het doel van onderwijs ook bespreekbaar? Houden we ons alleen bezig met competentieversterking van jongeren die niet goed meekomen in systemen, of bespreken we ook de systemen? En als we dat bespreken, wat kunnen we eraan doen? Het is nuttig en goed om te werken aan jezelf en je weg te leren vinden in deze samenleving. Maar het onderwijs, de hulpverlening en het jongerenwerk worden volwaardiger en vollediger door meer werk te maken van het werken aan de wereld en ruimte te maken voor veranderkracht.

SEBASTIAN ABDALLAH werkt aan de Hogeschool van Amsterdam bij het Centre of Expertise Urban Education. Hij doceert bij Sociaal Werk en is zelfstandig trainer en adviseur.

MONIQUE VOLMAN is hoogleraar Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van de afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen. [/auteursinfo]

De rapporten waarop dit artikel is gebaseerd staan op de site van Kenniscentrum Ongelijkheid: kenniscentrumongelijkheid.nl/onderzoeksprogrammas/agency-arrangeren/. Het onderzoeksteam bestond uit Nickey van den Berg, Tarik Pehlivan, Mamtaz Yusuf (Stichting Alexander); Mehmet Day, Marjolijn Distelbrink, Inti Soeterik (Verwey-Jonker Instituut); Soesja Boogaardt, Merel Driessen, Ilham el Masoudi, Sandrine Umuhire (stagiairs VJI).

Reageren op dit artikel? Mail naar s.e.abdallah@hva.nl of m.l.l.volman@uva.nl